

Asia: VN/34059/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi toisen asteen koulutuksen kehittämishankkeeseen liittyvistä säädösmuutoksista

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Yleishuomiot

Pidämme erityisesti kaksoistutkinnon kehittämistä ja ammatillisen perustutkinnon laajentamisen mahdollistamista kannatettavina esityksinä, jotka vastaavat olemassa olevaan tarpeeseen kehittää ammatillisen koulutuksen jatko-opintovalmiuksia. Rahoitukseen esitetyt muutokset puolestaan vastaavat niihin tarpeisiin joita rahoituksessa on oppivelvollisuus uudistuksen myötä on koettu, joskin pidämme uudistuksen aikataulua sen osalta kiireellisenä ja parhaimpana olisimme nähneet sen, että rahoitusmuutokset olisi tehty kokonaisuutena. Emme pidä esitettyä aikataulua kuitenkaan kynnyskysymyksenä. Se, että kaksoistutkintojen osalta uudistus pitkälti vakiinnuttaa nykyisiä käytäntöjä vähentää uudistuksen kuormittavuutta.

Kaksoistutkinnot

Pidämme esityksen perusteluja kannatettavina ja pitkälti allekirjoitamme ne. Tarve jatko-opintovalmiuksien kehittämiseen on ilmennyt esimerkiksi valintakokeissa pärjäämisen, Karvin toteuttamien selvitysten kuin opiskelijoiden välittämien kokemusten kautta. Samoin tarvetta on selkiyttää, helpottaa ja jossain määrin myös yhdenmukaistaa kaksoistutkinnon suorittamisen tapoja. Kaksoistutkinnon suorittamisen ja toteuttamisen kuormittavuutta sekä opiskelijoille että oppilaitosten henkilökunnalle on nykyisin lisännyt sen epäselvä tila, joka on aiheuttanut vaihtelevia ohjeistuksia ja tulkintoja sekä epäselvyyksiä. Tässä suhteessa muutos helpottaa tilannetta ja opiskelua ja voi houkuttaa myös oppilaitoksia järjestämään nykyistä enemmän kaksoistutkinnon suorittamismahdollisuuksia sekä myös lyhyempien lukio-opintojen suoritusmahdollisuuksia.

Pidämme tärkeänä, että oppilaitoksissa säilyy mahdollisuus hakeutua opiskelemaan kaksoistutkintoa myös opintojen aikana. Samoin tärkeää on käytännön mahdollisuus hakeutua opiskelemaan myös yksittäisiä lukio-opintoja.

Kaikkiin kaksoistutkinnon nykyisiin haasteisiin esitys ei valitettavasti eikä ymmärrettävästi puutu. Kokemuksiemme mukaan yleinen kaksoistutkinnon suorittamisen este on käytännön tason aikatauluttamisen vaikeudet ja haasteet oppilaitosten välillä, esimerkiksi eriävät periodit opetuksessa. Esitys ei suoraan tätä ilmiötä korjaa, vaikka antaakin siihen edellytyksiä lainsäädännön selkeytyessä. Kaksoistutkinnon ja ristiinopiskelun yleistymisen ja edistämisen suhteen tulisikin miettiä ja toteuttaa myös muita toimenpiteitä. Samassa yhteydessä olisi ollut hyvä arvioida sitä voisiko kaksoistutkintoa suorittavan opiskelijan kohdalla ammatillinen perustutkinto korvata yhden pakollisen ylioppilaskokeen. Tämä olisi konkreettinen keino lisätä kaksoistutkinnon houkuttelevuutta ja vähentää sen raskautta. Vähintään tulee seurata ylioppilastutkintouudistuksen vaikutuksia kaksoistutkinnon suosioon.

Mahdollisesti lisääntyvä kaksoistutkintojen ja lyhyempien lukio-opintojen suorittaminen tulisi huomioida esitettyä paremmin ammatillisen koulutuksen rahoituksessa. Nyt tähän ei ole varattu rahoitusta. Kaksoistutkintojen yleistyminen edellyttää opetuksen lisäämistä ja tutkintojen laajentaminen myös aikaisempaa enemmän ohjausta. Kaksoistutkintojen toteutuksen selkeyttäminen osaltaan vähentää ja selkeyttää hallinnollista työtä, mutta se ei täysin kompensoi tilannetta.

Keskeisin huolenaiheemme esityksen suhteen on se, että uudistus johtaisi tilanteeseen jossa ammatillisten opiskelijoiden jatko-opintovalmiudet käytännössä nojaavat vain tai lähes kokonaan mahdollisuuteen suorittaa lukio-opintoja. Tämä ei ole uudistuksen tavoite, mutta voi silti olla sen mahdollinen seuraus johon tulee varautua. Lukio-opintojen ei tule muutenkaan korvata jatkossa YTO-opintoja, vaan niiden tulee olla mahdollisuus syventää omaa osaamistaan yleissivistävissä aineissa. YTO-opintojen laajuudesta onkin pidettävä kiinni ja niiden laatua tulee jatkossakin kehittää ja seurata, esimerkiksi Oikeus osata -hankekokonaisuudessa edistetyin keinoin. Ammatillisen perustutkinnon tulee jo itsessään antaa riittävät jatko-opintovalmiudet pärjätä jatko-opintovalinnoissa sekä -opinnoissa. Kokemuksiemme mukaan YTO-opintojen sisältöä toteutetaan monin paikoin tavoilla, joilla tosiasiallinen osaaminen voi jäädä melko heikoksi.

Pidämme harmillisena sitä, että uudistuksessa ei esitetä lisättävän lukio-opiskelijoiden mahdollisuuksia suorittaa ammatillisen koulutuksen tutkinnon osia. Tämä lisäisi esimerkiksi insinööriopintoja suunnittelevien lukio-opiskelijoiden valmiuksia AMK-opintojen käytännölliseen puoleen, kun he voisivat osallistua ammatillisessa oppilaitoksessa teknisiin ja käytännöllisiin opintoihin. Samalla ammatillisten opintojen suorittaminen voisi lisätä lukiolaisten kaipaamia tietoja työelämästä.

Pidämme hyvä että yhdistelmäutkintoa suorittavalle luodaan oma kategoria (Lukiolaki 20 §. Opiskelijaksi ottaminen) Esitettyä nimeä, ”yhdistelmäopintojen aineopiskelija”, emme pidä kovin luontevana tai ymmärrettävänä.

Kaksoistutkinnon suorittamisesta pitää esityksen mukaan sopia HOKSissa, mitä pidämme hyvänä ja luontevana toteutustapana. Hyvä että samassa yhteydessä on huomioitu muukin kuin kokonaisen kaksoistutkinnon suorittaminen. Monella voi olla tarve vain yksittäisille lukiokursseille joilla kehittää joko jatko-opintovalmiuksia tai ammatillista osaamistaan, vaikka heillä ei olisikaan valmiuksia tai resursseja suorittaa kokonaista ylioppilastutkintoa.

Oikeus osallistua ylioppilastutkintoon

Ehdotetun Lukiolain 19 a § 1 momentin mukaan lukio-opintojen tarjonnan tulisi olla siinä laajuudessa riittävää, että se mahdollistaisi opiskelijalle ylioppilastutkinnon suorittamisen. Olisiko tämä tarpeen myös tilanteessa, jossa tarjonnalla haluttaisiin mahdollistaa yksittäisten lukiokurssien tai -aineiden suorittaminen, kuten esimerkiksi saman pykälän 2 momentissa esitetään? Tämä rajoittaa yhteistyötä sellaisissa tilanteissa, joissa on mahdollisuuksia toteuttaa yhteistyö kokonaista ylioppilastutkintoa vähäisemmissä määrin.

Esityksen mukaan kaksoistutkinnon suorittamistavoitteesta luopuminen voitaisiin nykytilaa vastaavasti sopia HOKS:ia päivittämällä eikä siis edellyttäisi eronneeksi katsomista ja uutta opiskelijavalintaa. Opiskelijalla säilyisi sekä ammatillisen perustutkinnon että yhdistelmäopintojen aineopiskelijan opiskeluoikeus, mutta lukio-opintojen suorittamissuunnitelmaa muutettaisiin HOKS:ia päivittämällä. Tämä pidämme erittäin hyvänä, mielekkäänä ja joustavava tapana.

Tutkinnon laajentaminen yli 180 osaamispisteen

Pidämme hyvänä ehdotusta mahdollistaa tutkinnon laajentaminen 30 osaamispisteellä. Tämä mahdollistaa osaamisen kehittämisen syvemmälle ja se voi esityksen perusteluiden mukaisesti vähentää tutkintojen tarpeetonta peräkkäistä suorittamista. Pidämme perusteltuna sitä, että näitä laajentavia tutkinnon osia ei voisi suorittaa ns. aphotoimalla ja että laajentaminen on mahdollista niin ammatillisilla tutkinnon osilla, lukio-opinnoilla kuin korkeakouluopinnoilla.

Tämän laajennuksen rahoitus olisi mielestämme tarpeen huomioida. Kun opiskelijalla ei ole esityksen mukaan subjektiivinen oikeus suorittaa laajempi tutkinto, jäisi oppilaitoksille suhteellisen vähän insentivejä järjestää mahdollisuus tutkinnon laajentaminen. Esitetty toteutustapa ei myöskään takaisin yhdenvertaisia oikeuksia kehittää osaamista kaikissa oppilaitoksissa, mikä heikentäisi uudistuksen tavoitteiden toteutumista ja johtaisi tilanteeseen, jossa eri oppilaitoksissa opiskelevilla olisi hyvin erilaiset mahdollisuudet kehittää osaamistaan. Koulutuksen järjestäjille tuleekin järjestää mahdollisuus ja insentivi järjestää laajempia koulutuksia, jos opiskelijalla sellaiseen on tarve. Samoin tulisi selvittää, miten olisi mahdollisuus taata opiskelijoille subjektiivinen oikeus saada yksilöllisesti yli 180 osaamispisteen ammatillinen perustutkinto. Tämä turvaisi yhdenvertaisuuden sekä edistäisi uudistuksen tavoitteiden toteutumista.

Rahoitus ja järjestämisluvat

Emme pidä optimaalisena sitä, että ammatillisen koulutuksen rahoitusta ei ole voitu uudistaa kokonaisuutena. Samalla kuitenkin kannatamme oppivelvollisten opiskelijoiden rahoituksen uudistamista ja näemme hyvänä, että muutos heidän osaltaan saadaan käyntiin sillä se vähentää ns. tuottavuuspaineita oppivelvollisten opiskelijoiden osalta.

Esitys kokonaisuudessaan on suunniteltu ripeästi ja esitetty toteutettavaksi hyvin pian edellisten, laajojen uudistusten sekä korona-pandemian jälkeen. Pidämme henkilöstön kuormittuneisuutta merkittävänä riskinä ja huomioitavana tekijänä. Tätä ripeyttä nähdäksemme silti tasapainottaa se, että kaksoistutkinnon osalta tavoite on pitkälti lähinnä selventää nykyisiä järjestämistapoja lainsäädäntöön.

Perusrahoituksen vahvistaminen oppivelvollisten opiskelijoiden kohdalla on kannatettavaa ja linjassa oppivelvollisuuden tavoitteiden kanssa, samoin pidämme kannatettavana esitettyjä muutoksia

määrälliseen sääntelyyn. Muutos tukee tarpeellisen tuen saamista ja vähentää paineita oppilaitoksen puolelta. Kun tutkinnon osat poistuvat oppivelvollisten osalta rahoitusperusteena, olisi silti hyvä huomioida tilanne jossa oppivelvollinen vaihtaa oppilaitosta kesken opintojensa. Miten taata ensimmäiselle oppilaitokselle reilu osuus rahoituksesta tällaisessa tilanteessa?

Muut huomiot

Pidämme hyvänä että Oppivelvollisuuslaki 16 § Oikeus maksuttomaan koulutukseen selkeytetään. Linjaus seuraavilta osin on ymmärrettävä, mutta se on tarpeen ilmoittaa opiskelijoille ja opintoihin hakeutuville hyvin selkeästi:

“Maksuttomuutta koskeva säännös ei kata tilanteita, joissa oppivelvollinen opiskelija on hakeutunut vapaan hakeutumisoikeuden kautta suorittamaan lukiolain 20 §:n 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettuja aineopintoja. Tällöin lukio-opintojen suorittaminen ei perustu koulutuksen järjestäjien väliseen yhteistyöhön ja näitä opintoja arvioidaan maksuttomuuden kannalta itsenäisesti. Oppivelvollisuuslain mukaan pelkkien aineopintojen suorittamista ei katsota hyväksyttäväksi oppivelvollisuuden suorittamiseksi ja näin ollen lukiolain 20 §:n 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettut aineopinnot jäävät myös maksuttomuuden ulkopuolelle”

Tujula Matti
Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto - SAKKI ry